

Vår globale verden

EU's store vekstplan skal kickstarte Europa

Det er feil at EU kun tenker sparing og ikke ny vekst, for å komme seg ut av den økonomiske krisen. EU-ledere forbereder en kickstart på 200 milliarder euro, og EUs investeringsbank, EIB, kan bidra med 150 milliarder euro til investeringer i infrastruktur og grønn omstilling. Det snakkes om kollektive redningstiltak for banker i eurosonen, og, mer kontroversielt, kollektivisering av eurogjelden.

Frankrikes nyvalgte president **François Hollande**, har varslet at Europa må tenke mer på å stimulere til ny vekst, og ikke bare spare seg til fant. Han mener også at tyskerne må åpne pengesekken mer, for å sparke i gang vekst i de kriserammede eurolandene (se tekstboks). Hans syn blir gjerne oppfattet som kontroversielt og i motsetning til hva **Angela Merkel** og toppbyråkratene i EU-systemet. Men realiteten er at EU-toppene allerede har lagt store planer om ny vekst. Spørsmålet er om de er store nok – og om medlemslandene kan enes om dem.

Europas ledere har innsett at status quo ikke lenger er en mulighet. EU-samarbeidet kan ikke fortsette som før, verken økonomisk eller politisk. Arbeidsledigheten setter stadig nye rekorder, og 12 EU-land befinner seg i regulær resesjon (se figur 1). Industriproduksjonen faller, store deler av den europeiske finanssektoren lider

«Den nåværende sparepolitikken skader veksten, og gjør det dermed enda vanskeligere for eurolandene å redusere sin statsgjeld. Derfor er det en god idé å skape en vekstpakt i tillegg til finanspakten, og derved prøve å mobilisere så store midler som mulig fra EUs budsjetter og fond, i et forsøk på å få Europa i gang igjen»

Sebastian Dullien, professor i økonomi

fremdeles sterk nød, mens globalt press på ressursene sender energi- og andre råvarepriser til himmels. Og økonomikrisen driver stadig millioner av europeere ut i sosial fattigdom og politisk desperasjon. Det skaper grobunn for populistiske partier som går inn for politiske synspunkter som ikke på noe realistisk vis kan handskes

med de utfordringene Europa står overfor i den globale konkurransen. Det ferske valgresultatet fra Hellas, der både høyreekstremer og ytterste venstre får plass i parlamentet er et talende eksempel på akkurat det.

Enkelt sagt er utviklingen ikke lenger bærekraftig. Derfor har de europeiske lederne, med den tyske forbundskansleren Angela Merkel, EU-presidenten **Herman van Rompuy** og formann i EU-kommisjonen, **José Manuel Barroso** i spissen, innsett at de ikke kommer unna kravene om et seriøst, europeisk vekstinitiativ. Det er med andre ikke bare på grunn av valgresultatene i Frankrike og Hellas at oppfordringene frem mot sommerferien – oppfordringer som utvilsomt vil bli styrket til høsten – går ut på at man fra sentralt europeisk hold blir nødt til å gjøre noe for å starte veksten på nytt, i tillegg til å redusere arbeidsledigheten og prøve å lette gjeldsbyrdene for de eurolandene som for øyeblikket blør under rentesatser på fire, fem og seks prosent.

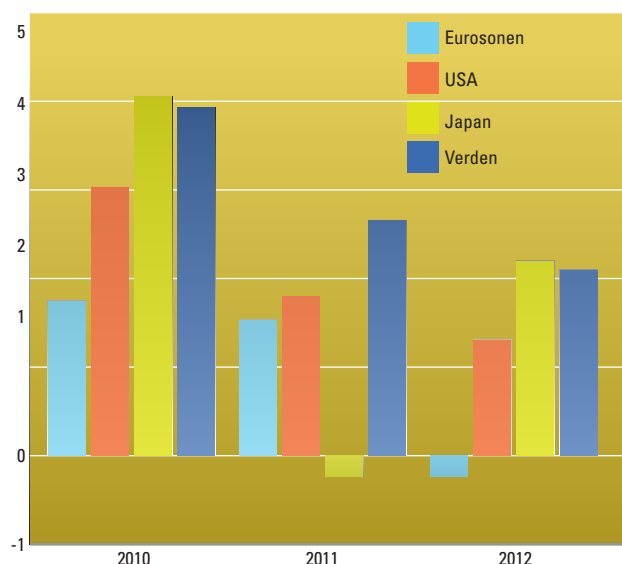
Derfor – og fordi hun er avhengig av sosialdemokratene i SPD og De grønnes støtte for å få ratifisert finanspakten i Tyskland i slutten av måneden – vil Angela Merkel nå ta et lite skritt mot venstre. Hun har riktignok slått fast at finanspakten ikke er gjenstand for reforhandling. Men til gjengjeld har hun, sammen med Barroso, van Rompuy og sjefen for den europeiske sentralbanken, italieneren **Mario Draghi**, åpnet for å drøfte hva EU-landene kollektivt kan gjøre for å stimulere både veksten og etableringen av nye arbeidsplasser i Europa. Denne diskusjonen vil bli intensivert frem mot sommerens EU-toppmøte i siste uke av juni. Innen da er også det franske parlamentsvalget avviklet.

Et nytt initiativ for økt vekst vil imidlertid ikke endre grunnretningen i den økonomiske utviklingen i Europa. Dertil er EUs egne økonomiske midler for små, i tillegg til at EU-landene hver for seg er for sterkt forgjeldet. Ikke minst derfor er det en stor nyhet at sentrale EU-ledere og den tyske forbundskansleren nå snakker om et kollektivt utspill for økt vekst. Det mener **Jacob Kirkegaard**, økonom og seniorforsker ved Peterson Institute for International Economics i Washington DC. Da USAs president **Barack Obama** i 2009 lanserte en vekstpakke på rundt 2.000 milliarder dollar, omtalte den daværende EU-formannen, tsjekkeren **Mirek Topolánek**, utspillet som «veien til helvete» i en tale til EU-parlamentet. De fleste oppfattet tsjekkerens ordvalg som lite passende.

Eurosonen i bakevja

Figur 1

Vekstrater 2010, 2011 og estimat for 2012. I prosent av BNP.

Eurolandene vil oppleve resesjon i 2012, mens den samlede økonomiske veksten i verden også skrumper. Det øker behovet for en mer offensiv europeisk vekstpolitikk.

Kilde: Economist Intelligence Unit

Men ikke desto mindre var de fleste borgerlige politikerne i Europa enige om at man ikke på noen måte skulle rote seg ut i noe som engang lignet en slik sentralt organisert konjunkturstimulans.

Strukturreformer kontra kickstart

Jacob Kirkegaard tilhører den fløyen av økonomer og euroobservatører som mener at Europa er tvunget til å måtte gjennomføre store innsparinger og tøffe strukturreformer. Ikke fordi disse virkemidlene i seg selv vil skape den veksten som kan løse Europas problemer. Men fordi de er en forutsetning for at eurolandene skal kunne bygge den gjensidige tilliten som må til dersom de skal bli enige om en ytterligere integrasjon, noe som både Kirkegaard og de fleste andre eksperter ser som en nødvendighet, dersom euroen skal overleve.

– Uansett om man liker det eller ikke, så er den finanspolitiske innstramningen en forutsetning for å kunne komme frem til finanspolitisk solidaritet i eurosonen, sier Kirkegaard til Mandag Morgen.

På den andre fløyen i den store debatten om sparepolitikk kontra kickstart, finner man **Sebastian Dullien**, som er senior policy fellow ved European Council on Foreign Relations i Berlin, og professor i økonomi ved HTW-universitetet. Dullien mener at eurolandene er på

helt feil kurs med sin nåværende sparepolitikk.

– Den nåværende sparepolitikken skader veksten, og gjør det dermed enda vanskeligere for eurolandene å redusere sin statsgjeld. Derfor er det en god idé å skape en vekstpakt i tillegg til finanspakten, og derved prøve å mobilisere så store midler som mulig fra EUs budsjetter og fond, i et forsøk på å få Europa i gang igjen, sier Dullien.

Selv om Kirkegaard og Dullien til en viss grad står på hver sin side i den man kan kalle dagens politisk-økonomiske religionskrig, er de enige om at et vekstpolitisk tillegg til den omstridte finanspakten er en god idé.

De er dessuten begge enige om at en endelig stabilisering av eurosonen først vil bli en realitet når eurolandene og resten av EU beslutter seg til å gjøre valutaunionen til en langt tettere politisk union, med vesentlig sterkere økonomisk solidaritet enn den man for øyeblikket kan se.

EU-kommisjonen dementerte nylig påstander i pressen om at EU holdt på å forberede en slags Marshallplan for Europa. Men på tross av dette er det klart at Tyskland, EU-kommisjonen og Ministerrådet er enige om å reise betydelige beløp gjennom den europeiske investeringsbanken (EIB), EUs strukturfond og såkalte prosjektobligasjoner, for å skape en felles europeisk kickstart som kan sette i gang vekstfremmende infrastrukturprogrammer for opp mot 200 milliarder euro.

I tillegg til denne kickstarten er Kirkegaard og Dullien enige om at EUs politikere blir nødt til å benytte et bredt spekter av strukturreformer og annen intelligent vekststimulering, hvis man skal ha noe håp om å få i gang veksten igjen. De to økonomene er også enige om at den europeiske finanssektoren må styrke den ansvarlige kapitalen, i tillegg til at den må underkastes et langt mer integrert tilsyn på europeisk nivå.

Mandag Morgen har bedt Kirkegaard og Dullien om å kommentere de viktigste elementene i de politiske initiativene som de europeiske politikerne jobber med i forsøket på å relansere økonomien og redusere krisens dramatiske konsekvenser.

Finanspakten vil bestå

Verken Kirkegaard eller Dullien tror at finanspakten vil bli forsøkt reforhandlet. Men begge mener at det vil være fornuftig at den blir støttet opp av en vekstpakt, slik ECB-sjefen Mario Draghi har foreslått.

Dullien forklarer at finanspakten bare er ett element blant flere politiske initiativer som tvinger EU-landene til å gjennomføre tøffe, finanspolitiske innstramninger. Og han peker i en helt fersk analyse på en rekke felt der

Hollande vil ha grønn omstilling

Selv om mange forsøker å fremstille en nesten uoverkommelig politisk og økonomisk konflikt mellom Francois Hollande og Angela Merkel, er det klart at det faktisk er en veldig god mulighet for en felles forståelse mellom Frankrikes nye sosialistiske president og Tysklands konservative forbundskansler på fremtidens politiske og økonomisk kurs for Europa.

Francois Hollande, som er ventet å besøke Berlin denne uken, foreslår i sitt første omfattende intervju etter valgseieren at Tyskland og Frankrike blir enige om et europeisk initiativ for vekst, som er basert på en genuin europeisering av energipolitikken.

Hollande foreslår at de to landene skal gå foran i å lansere en vekstpakke i form av en ny mellomstatlig «traktat for vekst, sysselsetting og energi», på samme måte som de tidligere har frontet den såkalte finanspakten.

Ifølge Hollande vil en europeisering av energipolitikken, herunder overgangen til en grønnere økonomi, være en modig politisk visjon som både kan gjenreise Europas konkurranseevne og folks engasjement til europeisk samarbeid. Angela Merkel har gjort utfasing av atomenergi og konvertering til fornybar energi til Tysklands sentrale politisk-økonomisk prosjekt i de neste 10 årene - et prosjekt som hun har sterk støtte for på sin politiske hjemmebane. Hollande har i forbindelse med sin valgkamp inngått en avtale med De grønne i Frankrike om å redusere atomkraftens andel av kraftproduksjonen i Frankrike fra 75 prosent i dag til 50 prosent i 2025.

I intervjuet, som ble gjort i franske Slate, sier Francois Hollande blant annet:

«Jeg vil si det klart: Hvis ikke tilliten mellom folk og de politiske ledere i Europa gjenopprettes, vil vi bli vitne til en vekst av populisme som vil ende opp med å rasere det europeiske prosjektet, og føre til eurososnens fall. Derfor er det nødvendig å ta et nytt steg fremover. Det er nødvendig å lansere nye prosjekter.»

«Vi trenger å gjennomføre strukturelle reformer for å bedre konkurranseevnen, reformere skattesystemet og styrke våre industrier. Det er ånden i den produktivitetspakten jeg har foreslått.»

«Vi kan ikke øke de offentlige utgiftene ytterligere, men vi må kontrollere dem. Men det kan være nødvendig å bringe virkemidlene opp på europeisk nivå: En økning i bankens kapital, mobilisering av strukturfondene og skatt på finansielle transaksjoner for å finansiere infrastruktur. Dessuten kan Europa bestemme seg for å låne penger til nye investeringer - det er jo det de såkalte euroobligasjonene handler om».

(Den tyske kansleren har motsatt seg dette siste alternativet ...?)

«På dette området har vi diskusjoner med våre partnere og spesielt med våre tyske venner - men de kan ikke lukke begge disse to mulighetene samtidig: Både spørsmålet om euroobligasjoner og om en direkte refinansiering av gjeld gjennom ESB.»

Kilde: slate.fr

EUs politiske ledere kan lempe på de finanspolitiske kravene uten å måtte gjennom en politisk vanskelig reforhandling av finanspakten.

- **Lenger frist:** I første rekke bør land som Spania, som har et betydelig budsjettunderskudd, få lenger tid til å redusere dette underskuddet til kravet på tre prosent av BNP.
- **EU-styrte investeringer:** I tillegg bør EU-landene gjennomføre en reorganisering av de offentlige investeringene, slik at de for de mest gjeldstyngede landenes vedkommende blir flyttet over til europeisk regi under den europeiske investeringsbanken, som så kan føre de aktuelle prosjektene innen energi, transport og offentlige bygninger tilbake til de aktuelle landene.
- **Kollektiv gjeldsbetaling:** Til syvende og sist bør eurolandene undersøke mulighetene for å innføre euroobligasjoner eller et kollektivt gjeldsavviklingsfond. Begge deler vil få rentenivået på eurolandenes statsgjeld til å gå nedover.

Den kollektive kickstart

Uttalelser fra nøkkelpersoner i Brussel og Berlin tyder på at det er enighet om å øke Den europeiske sentralbankens, EIBs, kapital med 10 milliarder euro, på toppen av de 42 millioner euro banken råder over i dag. Det kan danne grunnlag for lån på i alt 60 milliarder euro fra EIB, noe man antar vil kunne tiltrekke seg lån på opp mot 100 milliarder euro fra private virksomheter, pensjonskasser og andre investorer. Sammen med ubrukte midler fra EUs struktur- og sosialfond, er det altså mulig å reise betydelige kollektive europeiske midler til en kickstart som i henhold til EIBs statutter vil støtte opp under felles politiske målsetninger om å skape intelligent, bærekraftig og sosialt inkluderende vekst.

For øvrig har EIB nettopp fått ny toppsjef; **Werner Hoyer**, tidligere viseutenriksminister i Tyskland.

Både Jacob Kirkegaard og Sebastian Dullien understreker at den kommende europeiske vekstpakken aldri kan bli annet enn beskjedent, fordi selv investeringer i området rundt 200 milliarder euro ikke holder lenge hvis de skal omfatte alle landene som er medeiere i EIB. I tillegg påpeker Kirkegaard at for eksempel Hellas og Portugal på grunn av dårlig regjeringsledelse og byråkrati ikke har vært i stand til å bruke de store milliardbeløpene som har ligget klar og ventet på dem på ulike EU-budsjetter.

Strukturer skal endres

Rigide arbeidsmarkeder og lav konkurranse innen en rekke servicesektorer er fremdeles betydelige hindre for vekst i Europa. De må ifølge Jacob Kirkegaard fjernes, uansett om EU gjennomfører en kickstart eller ikke. Allerede i begynnelsen av 2008 – altså før finanskrisen – var arbeidsledigheten blant unge i Spania på 32 prosent (se figur 2). Det skyldes et gammeldags arbeidsmarked som beskytter de eldre og de offentlige ansatte, mens de unge kommer inn på dårligere kontrakter, og er de første som ryker ut. Hvis ikke dette systemet blir endret, vil forsøket på å skape arbeidsplasser for de unge slå feil, og det vil bli meningsløst å forsøke å blåse nytt liv i den spanske økonomien, mener Kirkegaard.

– Merkel kan ikke overbevise tyskerne om nye tiltak, dersom ikke land som Spania, Italia, Portugal og Hellas gjennomfører strukturreformene, fremholder han.

Reformene er med andre ord en forutsetning for at forbundskansler Angela Merkel vil støtte en økt europeisk solidaritet i form av euroobligasjoner eller kollektivt ansvar for et gjeldsavviklingsfond.

Avgjørende kommende år

Den skrøpelige banksektoren i Europa er fremdeles et vesentlig hinder for vekst i Europa, fordi bankene begrenser sine utlån i forøk på å styrke sin ansvarlige kapital.

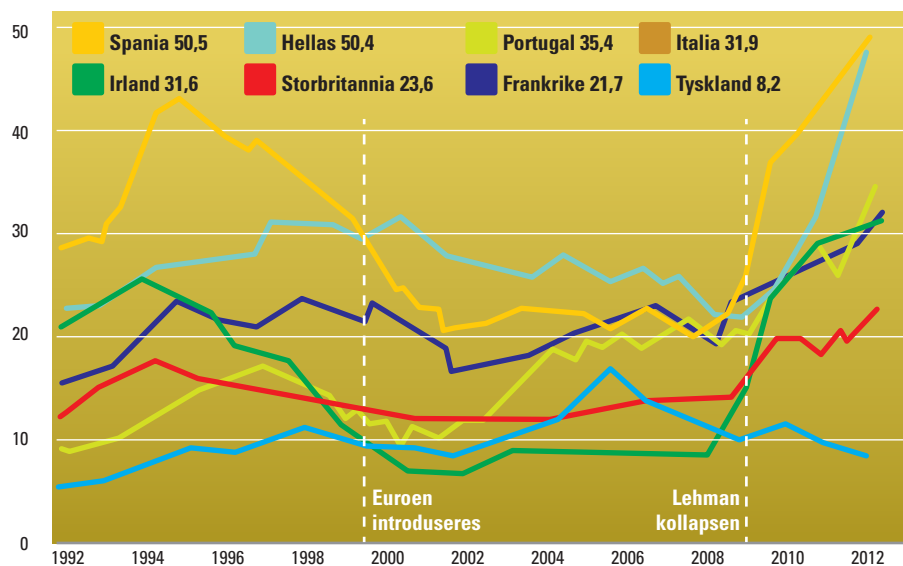
Ifølge Jacob Kirkegaard er det helt avgjørende at man får opprettet et transeuropeisk system for å rydde opp i de svake bankene. Overoppsynet med bankene er nasjonalt hjertebud. Men ifølge Kirkegaard har man for øyeblikket en enestående mulighet til å flytte kontrollen med bankene over i europeisk regi. ECB har siden desember 2011 hjulpet både bankene og de gjeldstyngede eurolandene med de billige lån på opp mot 1.000 milliarder euro, som i stor grad har gått til å kjøpe europeiske statsobligasjoner, og altså ikke til direkte støtte til realøkonomien.

Tysklands Angela Merkel er på vei inn i en ny, politisk sesong som partileder og regjeringssjef leder frem

Spanias unge har lenge slitt på arbeidsmarkedet

Figur 2

Ungdomsledighet i utvalgte EU-land. Utvikling i arbeidsledighet for unge under 25 år, samt dagens nivå. I prosent.

Arbeidsmarkedene i Sør-Europa er nesten stengt for mange unge.

Kilde: Eurostat

mot valget til den tyske Forbundsdagen i september 2013. Og resultatet av dette valget blir helt avgjørende for om hun kan få gjennomført sin visjon om å skape en ekte, føderal politisk union i Europa. Mye tyder på at hun kan komme til å samarbeide med SPD og De grønne, som begge støtter en føderal utvikling, kollektive vekstinitiativer og kollektivisering av eurogjelden i form av euroobligasjoner. Men samtidig må Merkel sikre seg at høyresiden i tysk politikk ikke blir overtatt av euroskeptiske budsjethauker som vil benytte Merkels eventuelle åpninger mot venstre til å fyre oppunder velgergrupper som er skeptiske til tyske garantier for statsgjelden i landene sør i Europa.

– Man må forstå at de europeiske politikernes svar på eurokrisen er nødt til å følge en gitt kronologi, hvis man skal få befolkningenes støtte. Men når det er sagt, tror jeg at man på høsten 2013 vil se konkrete forhandlinger om euroobligasjoner i en ny, tysk regjering, sier Jacob Kirkegaard.

Han understreker at bare en antydning fra Merkel om at en slik løsning er underveis, vil ha en ytterst beroligende effekt på mulige investorer i spansk, italiensk eller fransk statsgjeld. ■

Mandag Morgen

Claus Kragh

redaksjonen@mandagmorgen.no